
Žák mi svěřil tajemství – a co dál?

JARMILA KUBÁŇKOVÁ

Osobně mám velmi ráda rozhovory, které na Lince pro rodinu a školu 116 000 vedeme s vyučujícími na ZUŠ. Je z nich obvykle cítit velký zájem o daného žáka a touha mu pomoci. Je radost slyšet, že žáci se se svými učiteli věnují umění v atmosféře důvěry, která jim umožní sdílet své zážitky. Někdy se však žáci svěří se závažnými informacemi. A i když učitel výslovně neslibí, že tato informace zůstane (jako všechny ostatní) jen mezi nimi, přesto nechce nevyslovený slib porušit... právě se chytili do pasti. Jak z ní ven?

Ačkoliv je tato „past na učitele“ známá mnoho let a spousta učitelů se už do ní tzv. chytla a své zkušenosti sdílela, každý rok do ní padají další a další učitelé. Naštěstí nám zákony poskytují vcelku jasná vodítka, jak v této situaci jednat. Vodítka nám mohou poskytnout následující paragrafy:

1) Neoznámení, resp. nepřekážení trestného činu (§ 367 a § 368 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník). Pro naše účely je podstatné, že např. zneužití dítěte k výrobě pornografie podléhá oběma paragrafům, zatímco např. znásilnění je nutné překazit, ale nikoliv (ex post) oznámit. A co je též podstatné – ani učitelé (ani psychologové) nejsou těchto povinností zproštěni.

2) *Povinnost chránit a respektovat práva dítěte, jeho bezpečí a zdraví* (§ 22b zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon)

Plně rozumím tomu, že v moři administrativy, hygienických opatření, BOZP atd. se tento paragraf definující povinnosti pedagoga lehce ztrácí ze zřetele. Některé školy tuto povinnost zužují pouze na fyzický prostor školy. Pokud je to i případ vaší školy, tak to prosím důkladně prodiskutujte se specialistou na školské právo, protože naše zkušenosti v této oblasti nejsou jednoznačné.

Z našeho pohledu vypadá ideální scénář rozhovoru se žákem přibližně takto:

I. Žák signalizuje, že se chce svěřit (často s nevyslovenou podmínkou, že si to učitel nechá pro sebe).

II. Učitel ocení projevenou důvěru žáka a dopředu ho upozorní, že některé informace je povinen dál předat.

Toto je podle našich zkušeností klíčová část jednání, protože zde se hraje o důvěru, která se dlouho buduje, velmi rychle ji lze ztratit a znovuobnovuje se velmi těžce (a podotýkám, že nejenom u dětí, ale též u dospělých).

Učitel by si měl dát tu práci a jasně žákovi vysvětlit, že existují skutečnosti, o kterých mlčet nemůže, resp. když o nich bude mlčet, poruší zákon. A že zákony platí jak pro žáky, tak pro učitele. Ačkoliv toto může některým z vás připadat banální nebo nepodstatné, spousta žáků žijí v představě, že dospělí nemusejí dodržovat skoro nic. A kdo jiný než učitelé by jim měli ukazovat, že skutečnost je jiná než jejich představy?

Pokud vás v tuto chvíli přepadne pokušení a už už budete žákovi slibovat, že jeho tajemství zůstane jen mezi vámi dvěma, zkuste si představit, jak vám tentýž žák o pár dnů později říká věty typu „A proč jste mi to slibovala, když víte, že to nemůžete splnit?“, resp. „Zneužil jste mé důvěry, abyste získal informace, a pak jste mě zradil. Už nikdy nikomu nic neřeknu, dospělí jen lžou, není na vás spoleh.“

Žák si též zaslouží vědět, proč je zákon takto napsán. A zde se již učitel může odvolat na žákovu prožívanou zkušenost, i když ještě neví, o co konkrétně se jedná. Nicméně, lze předpokládat, že žák přichází s nějakou potíží, kterou se jemu samotnému nedaří vyřešit, a potřebuje pomoc. A pokud ta potíž je tak velká, že nelze očekávat, že bude vyřešena jen s pomocí učitele (což např. sexuální zneužívání nepochybně je), je nutné informace sdílet dál a povolání další pomoc.

Co však pro žáka udělat lze i v této fázi, je ptát se ho, čeho se bojí, pokud by informace byla sdílena dál. A obvykle jsou to velmi rozumné důvody – žáci se obvykle bojí

nekontrolovaného sdílení informací. V takovém případě je možné nabídnout, že žák bude vždy informován o tom, komu a kolik toho učitel sdělil. A mělo by být samozřejmostí, že žákovo sdělení bude drženo v co největší diskretnosti, tj. budou o něm vědět jen ti, kteří o něm být informováni musejí.

Daleko obtížnější situace nastane, když se žák obává, co se stane, až se někteří lidé dozvědí, že některé informace sdílel (typicky se toto děje např. u fyzických trestů v rodině, kdy se žák oprávněně obává, že až se rodiče dozvědí, že ve škole vědí, že je doma bit, dostane další a větší výprask).

V takovýchto případech by jednotlivý učitel neměl zůstat na řešení situace sám – a my radíme, aby se obrátil na vedení školy, spádovou pedagogicko-psychologickou poradnu (a Linka 116 000 je mu k dispozici též) a s nimi projednal, kdo co komu bude oznamovat.

Z naší zkušenosti plyne, že většina žáků chápe, že je nutné aktivně jednat. A mnoho žáků se se svými potížemi svěří po takovém vysvětlení a netrvají na původní podmínce uchování tajemství.

III a.) Pokud žák souhlasí, past je překonána a lze se pustit do řešení potíže.

Obecně řečeno, pokud leží potíž mimo rodinu a tato potíž není trestným činem, obvykle stačí upozornit zákonné zástupce žáka (potíže ve škole). Pokud potíž není trestným činem, ale odehrává se v rodině a je zřejmé, že rodina si s ní sama neporadí (závislost rodiče), je vhodné informovat orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD). A pokud jde o podezření z trestného činu (sexuální zneužívání), je nutné informovat PČR, nejlépe útvar SKPV (službu kriminální policie a vyšetřování).

III b.) Pokud žák nesouhlasí, pedagog pokračuje v dialogu se žákem.

A to de facto do té doby, než žák se sdílením souhlasí nebo dokud žák už dále mluvit nechce. *Existují žáci, kteří si chtějí své učitele „prověřit“, tj. zjistit, jak budou reagovat. A když se setkají s rovným přístupem (tj. učitel neslibuje, co nemůže splnit; žák je vyslechnut a jeho obavy brány v potaz), tak se svěří v blízkém budoucnu.* To není žádná ostuda, žádné selhání učitele, to je jedna ze strategií uplatňovaná jak dětmi, tak dospělými.

Ani za těchto okolností ovšem učitel nemusí zůstat sám a můžete tuto zkušenost sdílet nejlépe s vedením školy podobně jako v bodu II. A někdy toto sdílení může být ku prospěchu věci – víc hlav víc ví, víc očí víc vidí a některá tajemství žáků lze při dobrém pozorování odhalit i bez

MANAGEMENT V ZUŠ

jejich vyslovení (např. porucha příjmu potravy, experimenty s omamnými látkami, fyzické tresty).

Nechci práci pedagogů a pedagožek v ZUŠ jakkoliv romantizovat, chápu, že je mnohdy namáhavá a obtížná. Jen si přeji zdůraznit, že pedagog (zejm. učící hru na sólový nástroj nebo sólový zpět) se dostává do unikátní

situace, kdy může být svým žákem považován za jediného dospělého, který má o něj zájem a který mu rozumí. A velmi si přeji, aby i v tuto chvíli zůstal pedagogem chránícím zájmy dítěte, tj. aktivně na sebe bral odpovědnost a v případě potřeby zasáhl – i kdyby „jen“ oznámením kompetentním orgánům.

Mgr. Jarmila Kubáňková, Ph.D., metodička služeb 116 000 a 116 123, statutární zástupkyně
Cesta z krize, z. ú.

